

JYX

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Tanskanen, Jani

Title: Poliitikon etäältä diagnosoiminen on sopimatonta

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © 2021 Valtiotieteellinen yhdistys

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Tanskanen, J. (2021, 27.10.2021). Poliitikon etäältä diagnosoiminen on sopimatonta. Poliitiikasta. <https://politiikasta.fi/poliitikon-etaalta-diagnosoiminen-on-sopimatonta/>

POLIITIKON ETÄÄLTÄ DIAGNOSOIMINEN ON SOPIMATONTA

27.10.2021 [Politiikasta lehti](#) | [Artikkelit](#) | [Jani Tanskanen](#)

Laura Kotila / Valtioneuvoston kanslia

Psykiatrian eettisiä ohjeistuksia on viime vuosina toistuvasti rikottu, kun lääkäri on arvioinut poliitikon mielenterveyttä julkisuudessa. Myös pääministeri Sanna Marin on joutunut psykiatrisoivan spekuloinnin kohteeksi.

Vuonna 1964 yhdysvaltalaisessa *Fact*-lehdessä kuvattiin silloista republikaanipuolueen presidenttiehdokasta **Barry Goldwateria** sanoilla ”emotionaalisesti epävakaa, kypsymätön, volatiili, arvaamaton, vihamielinen ja mieleltään tasapainoton”. *Fact*-lehden arvion esitti psykiatri. Hän ei ollut epävirallisine lausuntoineen yksin, sillä samassa lehdessä julkaistiin neljänkymmenen sivun verran vastaavia kuvauksia. Toimittaja **Ralph Ginzburg** oli koonnut ne artikkeliin, jonka nimi oli suomeksi käännettynä ”Mitä psykiatrit lausuvat Goldwaterista” (*”What Psychiatrists Say about Goldwater”*).

Julkaisuun sisältyi muutakin presidenttiehdokasta arvioivaa materiaalia, kuten pilakuva Goldwaterin aivoista. Aivojen osa-alueisiin kirjattiin sellaisia kuvauksia kuin ”riidanhaluisuus”, ”tuhoavaisuus” tai ”tyhjyys”. Kuvausten poliittisesta tarkoituksesta estää Goldwaterin valinta presidentiksi ei voinut erehtyä.

Fact-lehti pyrki jutullaan tietoisesti estämään Goldwaterin valinnan.

Lehdessä vihjailtiin myös Goldwaterin mahdollisesta homoseksuaalisuudesta – jota vielä tuolloin pidettiin sairautena. Goldwater onkin kertonut jutun luettuaan ajatelleensa, pitävätkö hänelle hymyilevät ja häntä kättelevät ihmiset häntä homona. Tämä siis pohditutti häntä enemmän kuin syytökset paranoidisuudesta ja muista vakavista mielenterveyden ongelmista.

Fact-lehti pyrki jutullaan tietoisesti estämään Goldwaterin valinnan.

Fact-lehden tapaus herätti toimia Yhdysvaltain psykiatrien ammattijärjestössä APA:ssa (American Psychiatric Association). Se lisäsi eettiseen ohjeistukseensa kohdan, jonka mukaan psykiatrin ei tule esittää diagnoosia julkisuuden henkilöstä tapaamatta diagnosoimaansa. Nykyisessä, **vuoden 2013 versiossa** kyse on pykälästä 7.3, ja se tunnetaan yleisesti Goldwater-sääntönä.

Poliitikkojen tulee tietysti kestää julkista kritiikkiä. Lääkärin esittämät arviot poliitikkojen terveydentilasta ja psyykestä ovat kuitenkin eettisesti kyseenalaisia, minkä APA aikoinaan ymmärsi.

Kumpi edelle: kansakunnan turvallisuus vai poliitikon yksityisyydensuoja?

Yhdysvalloissa Goldwater-sääntö on elänyt ja muuttunut, ja sitä on tulkittu eri tavoin eri aikoina ja eri yhteyksissä. Kehitystä valottaa professori **John Martin-Joyn** vuonna 2020 julkaistu kiehtova mutta monin tavoin ongelmallinen teos *Diagnosing from a Distance – Debates over Libel Law, Media, and Psychiatric Ethics from Barry Goldwater to Donald Trump*.

Martin-Joyn teoksen kannessa komeilee itseoikeutetusti **Donald Trump**, joka istui kirjan julkaisemisen aikaan Yhdysvaltain presidenttinä. Hänen mielenterveydestään käytiin tunnetusti suurta julkista debattia, johon myös **osa yhdysvaltalaisista lääkäreistä ja psykiatreista osallistui**.

Keskusteluun Trumpin mielenterveydestä osallistui myös hänen veljentyttärensä **Mary Trump**, joka on ammatiltaan psykologi. Hän kirjoitti **sedästään kirjan** tästä näkökulmasta. Presidentti Trump yritti estää kirjan julkaisun, mutta **epäonnistui pyrkimyksessään**.

Martin-Joy varoittaa moraalisisista absoluuteista ja muistuttaa siitä, että erilaiset eettiset periaatteet voivat olla jännitteisiä.

Trumpin diagnosoimista on yleisesti pidetty lääkärikunnan eettisten ohjeiden vastaisena. Martin-Joyn teos edustaa kuitenkin toista kantaa. Sen mukaan kansakunnan turvallisuuden pitäisi mennä Goldwater-säännön ja julkisuuden henkilöiden yksityisyydensuojan edelle.

Ylipäätään Martin-Joy varoittaa moraalista absoluuteista ja muistuttaa siitä, että erilaiset eettiset periaatteet voivat olla jännitteisiä. Tällainen tilanne syntyy esimerkiksi tilanteessa, jossa lääkäri voi kokea moraaliseksi velvollisuudekseen varoittaa tehtävänsä kykenemättömästä poliitikosta, vaikka samalla olisi eettisesti kyseenalaista spekuloida julkisuudessa esiintyvän henkilön terveysasioilla.

Poliitikkojen etäältä diagnosoiminen voi vahvistaa mielenterveysongelmiin liittyvää stigmaa.

Martin-Joyn huomautus eettisten periaatteiden jännitteisyydestä on tarpeen, mutta siihen nähden hän tarkastelee hämmästyttävän niukasti periaatteita, jotka puoltaisivat perinteisen Goldwater-säännön henkeä.

Olen arviossani teoksesta Suomen Lääkärilehdessä kritisoinut teosta siitä, ettei siinä pysähdytä pohtimaan etäältä diagnosoimisen ikäviä seurauksia. Poliitikkojen etäältä diagnosoiminen voi nimittäin vahvistaa mielenterveysongelmiin liittyvää stigmaa.

Kun vaikkapa Donald Trumpin toimintaa on arvioitu tietyin diagnoosinimikkein, Trumpin toiminta voi yhdistyä ihmisten mielessä näihin diagnoosinimikkeisiin ja näillä diagnooseilla käsiteltyihin ihmisiin laajemminkin. Suurin osa mielenterveysongelmista kärsivistä ei kuitenkaan käyttydy samalla tavoin kuin Trump.

Onko pääministerin halu siivota sairautta?

Joka tapauksessa julkisuuden henkilöiden diagnosoijilla on puolustajansa. Ajattelu vaikuttaa rantautuneen myös Suomeen, sillä keskustan pää-äänenkannattajassa *Suomenmaassa* julkaistiin 20.10. pääministeri **Sanna Marinin** terveydentilaa **arvioiva mielipidekirjoitus**. Sen on kirjoittanut erikoislääkäri ja psykoterapeutti **Seppo Mäkinen**. Hän on itse ollut ehdolla eduskuntaan keskustan riveistä.

Samassa kirjoituksessa Mäkinen kritisoi Marinin harjoittamaa politiikkaa. Tällainen terveydentilan ja politiikan arvioiminen samassa yhteydessä on erityisen ongelmallista, jopa vastuutonta. Kuten vaikkapa arvostettu psykiatri **Jouko Isohanhi** on kirjoittanut **lääkäreiden Duodecim-lehdessä vuonna 2019**, poliittisesti aktiivisen lääkärin on ”pidettävä erillään lääketieteellisen asiantuntijan ja poliittisen vaikuttajan roolinsa”.

Kun yhä useampia elämän ja käyttäytymisen osa-alueita tarkastellaan terveyden ja sairauden viitekehyyksessä, jopa pääministerin siivousinto tai juoksuharrastus voidaan tulkita ”sairaalloiseksi”.

Myös [Maailman Psykiatriyhdistyksen ohje](#) vuodelta 2011 pitää psykiatrin julkista diagnostista ja psykopatologista kannanottoa epäeettisenä. Julkisten kommenttien tulee olla tieteellisesti päteviä ja potilaiden asemaa helpottavia. Samoin [Suomen Lääkäriliiton eettiset ohjeet](#) vuodelta 2014 linjaavat, että ”julkisessa esiintymisessään lääkärin tulee noudattaa tarkkaa harkintaa ja välttää itsensä tarpeetonta korostamista sekä suhtautua potilaaseen kunnioittavasti”.

Trumpin käyttäytyminen herätti eittämättä huolta aikoinaan. Sen sijaan Marinin terveydentilan arvioiminen seuraa yleistä medikalisaatio- eli *lääketieteellistymis*kehitystä. Kun yhä useampia elämän ja käyttäytymisen osa-alueita tarkastellaan terveyden ja sairauden viitekehyksessä, jopa pääministerin siivousinto tai juoksuharrastus voidaan tulkita ”sairaalloiseksi”.

Tehtyä ei saa tekemättömäksi.

Pääministeri toi televisio-ohjelmassa *Yökylässä Maria Veitola* esiin asioita, jotka saattavat kummeksuttaa. Näistä havainnoista on jo kuitenkin melkoinen matka siihen johtopäätökseen, että kyse olisi terveyden horjumisesta, saati sairaudesta.

Pikemminkin käsityksemme siitä, mitä pidetään normaalina ja terveenä, on turhan kapea. Useat merkittävät eri alojen tutkijat, kuten [Peter Conrad](#) ja [Svend Brinkmann](#), ovat puhuneet tästä jo vuosikymmenten ajan.

Miten kirjoittaa terveyden ja sairauden spekuloinnista?

Yksittäisen lääkärin lisäksi peräänkuuluttaisin vastuullisuutta medialta. Suomen Lääkäriliitto ja Journalistiliitto ovat vastikään julkaisseet [yhteisen viestintäsuosituksen](#), johon sisältyy myös osio ”Julkisuuden henkilö ja sairaus”. Tiedotusvälineissä tätä tärkeää dokumenttia tulisi nyt palauttaa mieleen erityisen tarkasti.

Suomenmaan päätoimittaja [on jo pahoitellut sitä](#), että lehti päätyi julkaisemaan Mäkisen kirjoituksen. Lehti myös muutti kirjoituksen sanamuotoja. Näin juuri vastuullinen media toimii. Tehdyt virheet myönnetään tarvittaessa, ja korjausliikkeitä tehdään. Tehtyä ei kuitenkaan saa tekemättömäksi.

Anteeksipyyntöjen lisäksi median edustajien tulee pohtia jo tulevaa. Miten terveyteen ja sairauteen liittyvistä spekuloinneista kirjoitetaan jatkossa? Kysymys on vaikeutunut Goldwaterin ajoista entisestään, kun [politiikka medioituu](#) ja kun yksityisen ja julkisen rajat häilyvät.

Jani Tanskanen on väitöskirjatutkija Jyväskylän yliopistossa. Hänen tutkimuksensa kohteena on psykiatristen diagnoosien käyttö kotimaisessa nykymediassa ja -kirjallisuudessa.